Česko-lužický věstník

číslo 7-8 /
červenec-srpen 2012

ročník XXII

Zora Beráková

Nezemřel

Je mrtev Bjarnat Krawc...
Na pozdrav nám neodpoví dnes
ta ruka, která ještě včera
se opírala do kláves
a potom chápala se pera,
by v novou píseň proměnila
volání lesů, rodných niv.
Již neodpoví jako dřív
ta ruka chladná, ruka bílá...

Je mrtev Bjarnat Krawc...
A jeho písně osiřely.
Kdo se jich ujme, kdo jim jako on
zasvětí duši, život celý? ...
Hrozivě hučí temný Acheron,
ozvěna vrací vlnobití ryk.
Je mrtev Brjarnat Krawc...
Je mrtev hudebník...

Ne, není mrtev, znovu k nám se vrací,
proměněn v píseň znovu přijde sem,
a dříve, nežli vlny doburácí
zakrouží nad svým domovem,
do klína Sprévy spršky tónů střese,
pohladí žito, pšenici,
stříbrným zvonkem zasměje se
po celé srbské Lužici!

Ne, není mrtev, pěvec neumírá,
on odpočívá jenom po práci,
však jeho láska, naděje a víra
se znovu zas a znovu navrací
a žije dále, jako dříve žila –
v té písni, kterou pěvec zazpíval.
A v nesmrtelné stavbě svého díla
i mistr Bjarnat Krawc nám žije dál!

Báseň byla sepsána při příležitosti mistrova úmrtí. Otištěna byla z autorčina strojopisu. Viz také rozhovor na straně 52.

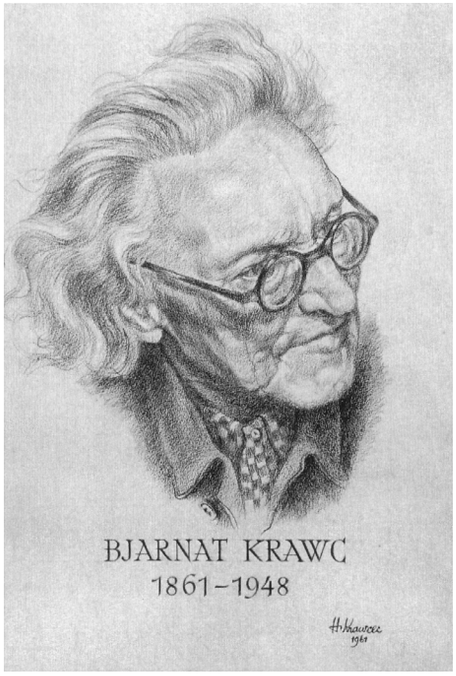

Portrét Bjarnata Krawce, 1961. Autorkou kresby tužkou je dcera skladatele Hanka Krawcec. Převzato z Hrabal, M.: Hanka Krawcec. Výtvarné dílo/ Tworjace wuměłstwo. Městská knihovna Varnsdorf, Varnsdorf 2011.

Z DOMOVA

Další ze série lužickosrbských koncertů proběhl 24. května. Hudební večery pořádá Jarmila Vrchotová-Pátová v pražském sále Futura nejméně posledních deset let. Hlavní částí večera byly písně Bjarnata Krawce a Korly Awgusta Kocora, menší část zabraly ukázky lidových písní v úpravě Leoše Janáčka a Antonína Dvořáka. Koncert byl uzavřen duetem Jeníka a Mařenky z opery Prodaná nevěsta. Lužickosrbské i české písně k sobě dobře ladily, některé přímo navazovaly (např. dolnolužickosrbská a slovácká Dobru nóc/Dobrú noc). Netradiční byl výběr písní Bjarnata Krawce, některé byly totiž umělé na slova Michała Nawky. Zpívaly se v českém překladu v interpretaci Lucie Pěkné, na klavír ji doprovázela Ivana Kylarová. Skladby Kocorovy zpíval Ladislav Cigler v horno- a dolnolužickosrbském originále.

Bylo velmi milé vidět, jak je křehká profesorka Vrchotová-Pátová ještě v šestaosmdesáti letech čilá a nelze jinak než velmi ocenit snahu, se kterou se svými bývalými žáky, dnes v jiných povoláních, nacvičila všechny skladby. Počasí bylo toho dne velmi horké a přišla pouze asi dvacítka kmenových příznivců.

račk

Otevření saské kanceláře se uskutečnilo 18. června v Lužickém semináři za přítomnosti předsedy vlády Saska a předsedy vlády České republiky. Podrobnosti přineseme v dalším čísle.

red

(SN 30. 5.) **Lužickosrbská delegace navštívila oslavy 85. výročí Vlastenecko-dobročinné obce baráčníků v Kosmonosích.** Součástí delegace byli členové wudworského folklórního souboru a referent Domowiny pro kulturu a zahraničí Clemens Škoda, který tlumočil pozdravy svého předsedy. Příští rok se nedaleko Kosmonos uskuteční festival, jehož budoucí pořadatelé po tomto setkání projevili značný zájem o lužickosrbské skupiny.

Z HORNÍ LUŽICE

(SN 14. 5.) **Valná hromada Domowiny se uskuteční 23. března 2013 ve Wjerbně v Dolní Lužici.** Rozhodlo o tom svazové předsednictvo na zasedání ve slepjanském kulturním středisku. Její delegáti budou mít za úkol zvolit příštího předsedu na období 2013–2017, dále dva místopředsedy, nové předsednictvo a členy revizní a rozhodčí komise. Valná hromada také projedná a schválí nový program „Domowina 2025“, o němž by měly spolky a župy diskutovat v nejbližší době. V říjnu se bude ve Wojerecích konat slavnostní zasedání u příležitosti 100. výročí založení Domowiny, na něž chce předsednictvo pozvat 750 hostů, mj. i spolkového prezidenta Joachima Gaucka a předsedy vlád Braniborska a Saska Matthiase Platzeka (SPD) a Stanisława Tilicha (CDU).

(SN 28. 5.) **Benedikt Cyž odsoudil nálepky.** Zplnomocněnec pro lužickosrbské otázky v okrese Budyšín Benedikt Cyž odsoudil nálepkovou akci na německých silničních ukazatelích a označil ji za nesmyslnou. Ve druhé polovině května neznámí aktivisté připevnili na ukazatele červené nálepky s nápisem „a lužickosrbsky?“, čímž chtěli upozornit, že by zde měla být uvedena toponyma také v lužické srbštině. Město Budyšín dalo nálepky odstranit, avšak druhý den se na stejných místech objevily znovu. Cyž v novinovém článku aktivisty vyzval, aby se dalších podobných aktivit vzdali. „Mé snahy vedoucí k opravě chyb na ukazatelích a k instalaci nových dvojjazyčných tabulí se touto akcí komplikují,“ řekl ve svém komuniké.

Z DOLNÍ LUŽICE

(SN 23. 5., Lausitzer Rundschau 6. 6.) **Výuka v rámci projektu WITAJ je v Braniborsku nadále ohrožena**. Podle vedoucího chotěbuzské pobočky Jazykového střediska WITAJ Měta Nowaka nemá pokračování dvojjazyčné výuky na mnohých braniborských školách dobré vyhlídky. Žádá proto od braniborské ministryně školství, mládeže a sportu Martiny Münchové (SPS) návrh na zlepšení stavu. Dosavadní plány ministerstva označil za „plané sliby a matení veřejnosti“. Jazykové středisko WITAJ totiž dosud nezná novou dotaci lužickosrbských hodin pro nový školní rok, který začíná v srpnu. Podle Nowaka je dvojjazyčné vyučování ohroženo především v Bórkowech a ani v Žylowě, v němž výuka podle koncepce WITAJ před lety začala, a kde mají mnohaleté zkušenosti, nebude možné toto vzdělávání poskytovat ve všech ročnících. Na počátku června, ale mluvčí ministerstva sdělila, že ministerstvo své plány prozatím korigovalo.

(SN 28. 5) **Byl předložen návrh novely braniborského zákona o Lužických Srbech.** Podalo jej devět poslanců frakcí CDU, FDP, Levice a SPD braniborského sněmu. Podnět k novelizaci podala Rada pro lužickosrbské otázky v Braniborsku už v loňském roce. Jejím cílem má být vznik moderního menšinového legislativního předpisu.

(NC 21) **Sjezd Federace evropských národnostních menšin (FUEN) v Moskvě.** Na pořadu jednání kongresu, který se konal ve dnech 16.–20. května, bylo i chystané omezení lužickosrbské výuky Witaj na základních školách v Dolní Lužici. Více než 170 zástupců národnostních menšin jednohlasně přijalo rezoluci, ve které tyto plány braniborského ministerstva školství, mládeže a sportu odmítají. Současný stav lužickosrbského školství účastníkům kongresu přiblížil Bjarnat Cyž, jednatel Domowiny. Lužické Srby dále zastupovali Judith Wałdźic, Hauke Bartels a Markus Kóńcař.

(NC 23) **První vystoupení dětské divadelní skupiny *Mały Mollerus* z Tšupce.** Hru s názvem *Bajka wó smugatem kócoru a jaskolicce Sinje* určenou dětem předvedli 29. května žáci 5. a 6. třídy, kteří navštěvují výuku Witaj. Již od loňského října s nimi hru nacvičoval jejich učitel Uwe Gutšmit a profesionální herec *Německo-lužickosrbského divadla* Měrko Brankačk. Bylo to poprvé, kdy dětská ochotnická skupina z Dolní Lužice dostala podporu od budyšínského divadla. Námětem hry je přátelství mezi mourovatým kocourem a vlaštovkou. Ačkoli se vlaštovka nejprve bojí a poté se s kocourem pohádají, začnou se postupně sbližovat. Jiným ptákům se ale takové podivné přátelství nelíbí a chtějí mu zabránit.

(NC 24) ***15. Den odbagrovaných lužickosrbských vsí* byl věnován Liškowku.** Ještě v roce 1956 zde podle zjištění badatele Arnošta Černika tři čtvrtiny z celkových 211 obyvatel uměly lužickosrbsky, 57 žen nosilo všední pracovní kroj. Po odbagrování vesnice a vysídlení obyvatel do Chotěbuze a okolních vsí před 25 lety byla lužickosrbská tradice přerušena. Dawid Statnik, předseda Domowiny, a Fryco Kšamař, spolupořadatel této akce, jež se narodil v Liškowě, odhalili pamětní kámen. Poblíž byla vysazena lípa. Památník Liškowka byl zřízen poblíž vesnice Šlichowa. Liškowk se nacházel asi o kilometr dále, avšak tato oblast, ve které již bylo ukončeno dolování, bude v brzké době zatopena vodou. Účastníci navštívili i místo, kde stávala původní ves, kam je dopravilo vozidlo koncernu Vattenfall. Mnozí z nich ještě po 25 letech pocítili silné pohnutí.

Slavnost *Stary lud* přiblížila slovanský život 10. století. Jedinečná akce, která se letos konala již pošesté, se konala ve dnech 2. a 3. června v Dešně. Své umění předváděli jednotlivci i skupiny z Lužice, Německa, Polska, Běloruska a letos poprvé i z Česka. Návštěvníci se například mohli přesvědčit, jak náročná a pracná byla výroba surového železa ze železné rudy, mohli přihlížet tomu, jak se kdysi zdobily kovové předměty, jak se tkaly a barvily látky. Vojenské umění předváděla opět *Drużyna wojów łużyckich Běłoboh* ze Žeravy, hrála a zpívala skupina *Ęzibaba* z Pjeńska z polské Horní Lužice, pohádky vyprávěl Bernd Pittkunings z Dešna. Hosté z Běloruska zpívali a tančili, česká skupina představila život Vikingů. Cornelius Kuš, člen skupiny *Drużyna byk* z Barśće a spolupořadatel slavnosti zdůraznil, že cílem je zprostředkování věrohodného zážitku. Pořadatelům jde o to, aby lidé o středověkém životě nejen slyše-

li, ale aby si jej dokázali představit. Kromě toho je slavnost *Stary lud* také uznáním toho, co tehdy Slované s jednoduchými prostředky dokázali. Podobně jako v předchozích letech měla slavnost i odbornou část. V pátek před slavností bylo proneseno několik přednášek, jejichž námětem byli Slované v dějinách.

ZE ZAHRANIČÍ

(SN 29. 5.) **Svaz evropských deníků v menšinových a regionálních jazycích MIDAS podporuje petici Lužických Srbů a Katalánců v boji o zachování jazyka.** MIDAS obě petice schválil na svém zasedání v Bratislavě. Svaz také jednohlasně podpořil petici Serbských Nowin proti krácení hodinové dotace lužické srbštiny v Dolní Lužici. „Už jsme ztratili několik členů, jelikož jejich menšinové noviny ukončily činnost. To už nesmíme dopustit. Musíme zachovat všechny menšinové deníky. Je proto správné, že se obracíme na španělskou a braniborskou vládu s peticemi. Musíme si vzájemně pomáhat," řekl prezident MIDASu Toni Ebner. Na jednání kongresu bylo také postavení maďarské menšiny na Slovensku. Hovořilo se rovněž o současné situaci menšinových novin Švédů ve Finsku, Poláků v Litvě a České republice. Členové dále zvolili nového člena předsednictva, jímž se stal Jens Berg, ze švédského deníku Hufvudstadsbladet ve Finsku.

Ze Serbských Nowin podal
***Petr Ch. Kalina*,**
z Nowého Casniku a Rozpšawy županky
Miloš Malec

KNIHY

***Vademecum historii Górnych Łużyc*. Waldemar Bena, Krzysztof Fokt, Łukasz Tekiela, Daniel Koreś. Południowo-Zachodnie Forum Samorządu Terytorialnego „Pogranicze", Lubań 2010. 290 s.**

Kniha je výsledkem jedenapůlroční práce historiků, kteří se věnují Lužici a Slezsku. Publikace podrobně popisuje historii polské části Horní Lužice, tj. území zhořeleckého a lubáňského okresu. Cílem autorů knihy bylo seznámit mládež s dějinami regionu, ve kterém žijí. Nápad sepsat takto rozsáhlé dílo vznikl na popud regionálních historiků ze Stowarzyszenia Miłośników Górnych Łużyc.

Publikace je rozdělena do sedmi velkých a dvaatřiceti menších kapitol. V nich je popisována historie Lužice od doby kamenné do současnosti. Čtenář se seznamuje s politickou situací, vojenskými operacemi, hospodářstvím a kulturou v jednotlivých obdobích. Texty jsou doplněny dobovými fotografiemi a kresbami, rozsáhlými citáty dobových textů a osobními vzpomínkami pamětníků. Autoři knihu pojali jako rozsáhlého průvodce historií Horní Lužice; nejedná se tedy jen o dějiny místních Němců. Stejně tak čtenáři ale není vnucována představa vždy slovanského území. Jsou to dějiny všech, kteří v Lužici žili, pracovali nebo válčili. Čtenář se seznámí s osudy ruských, francouzských i řeckých vojáků. Zvláštní pozornost je věnována také Polákům, kteří sem přicházeli za prací z východu Pruska. Rovněž jsou zde zmiňováni Češi, Židé; lužickosrbskému národnímu obrození je věnována celá kapitola. Ta je doplněna dobovým pohledem Poláka na Lužické Srby. Situací Lužických Srbů v 19. a 20. století se podrobně zabývají i kapitoly zaměřené na kulturu, školství a 2. světovou válku. Autoři otevřeně uvedli, že po 2. světové válce byli z území za Nisou odsunuti také Lužičtí Srbové.

Publikace se však neomezuje pouze na dějiny dvou okresů. V jednotlivých obdobích popisuje podrobně nejrůznější historické souvislosti. Čtenář tak lépe pochopí postavení Lužice v rámci českého království, Saska a Pruska i německého císařství. V dobách „české" a „saské" Lužice je popisována historie celé Horní Lužice. Po rozdělení na saskou a pruskou část je značná pozornost věnována právě pruské části. Detailně jsou zde rozepsány údaje o struktuře průmyslu a o počtu lidí pracujících v jednotlivých odvětvích. Statistické údaje ze saské části zpracovány nejsou. České čtenáře jistě zaujmou informace

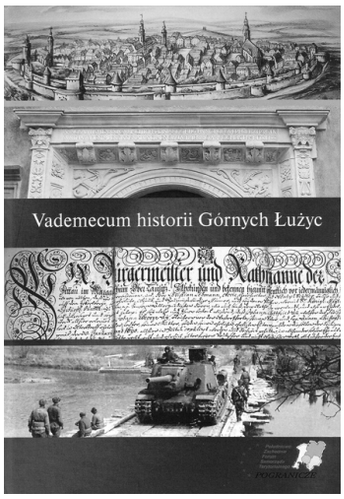

o stavbě přehrady v Leśné (na řece Kwise). Podrobně jsou popsány vojenské operace z roku 1945, zejména postup vojsk přes území Slezska. Na fotografiích se pak objevují Lubáň, Zawidów a Zhořelec.

Zajímavé je používání místních názvů. Známá města a města na polském území jsou uváděna polsky (Żytawa, Budziszyn, Zgorzelec, Zawidów), méně známá města pak německy (Kamenz, Löbau, Ostritz). V některých kapitolách je uváděna německá i lužickosrbská varianta názvu, popř. jen jedna z nich (Hoyerswerda – Wojerecy).

Kniha včetně multimediálního atlasu vydaná nákladem 2500 kusů není určena k běžnému prodeji. Byla zdarma poskytnuta školám, knihovnám a úřadům ve zhořeleckém a lubáňském okrese. Zájemci si ji mohou zdarma stáhnout na stránkách „Pogranicze" *http://pogranicze-csb.home.pl.*

Josef Blažek

DOPISY

Jak jsme čtenáře již informovali, vydalo Braniborské ministerstvo školství, mládeže a sportu rozhodnutí, na základě kterého by mělo dojít k omezení výuky podle programu Witaj na základních školách. Pokud by ke změně došlo, nebylo by možné pokračovat ve výuce Witaj na místech, kde byla tato výuka doposud možná. Společnost přátel Lužice s rozhodnutím ministerstva nesouhlasí a zasílá ministryni školství, mládeže a sportu Dr. Martině Münchové následující dopis.

Vážená paní ministryně,

po řadu století byla lužická srbština v Dolní Lužici potlačována německou světskou mocí i církví. Obrovské škody lužickosrbské kultuře, jazyku a identitě způsobila také povrchová těžba

hnědého uhlí v minulém i tomto století, kvůli které byly vysídleny desítky vsí s lužickosrbským obyvatelstvem. Takové nepříznivé podmínky měly za následek, že se dolnolužická srbština v současnosti ocitla na hraně zániku.
Již více než 10 let probíhá v Dolní Lužici projekt Witaj, výuka a užívání lužické srbštiny ve školkách, základních školách a školních družinách. Tento projekt je nejspíš poslední šancí na oživení dolnolužické srbštiny, šancí na zachování jazyka, který bude používán v běžném životě a který budou rodiče předávat svým dětem z pokolení na pokolení.
Výuce Witaj je tedy proto nutné věnovat nejvyšší pozornost a péči, podporovat ji a dále rozvíjet.
Bohužel, v nedávné době jsme se dozvěděli, že plány braniborského ministerstva školství, mládeže a sportu míří opačným směrem: od září tohoto roku má být výuka Witaj v základních školách v Dolní Lužici drasticky omezena. Tato výuka má nově probíhat až od 3. ročníku, z 1. a 2. ročníku by tedy zcela zmizela. Ve 3. a 4. ročníku by se výuka konala pouze za předpokladu, že počet žáků dosáhne alespoň 12. Pokud by počet žáků, kteří si tuto výuku zvolí, byl menší, bylo by vyučováno více ročníků společně. To by však přineslo značné potíže vzhledem k odlišným úrovním znalostí v jednotlivých ročnících. Také celkový počet hodin věnovaných výuce Witaj má být výrazně snížen.

Na některých školách by za takových podmínek výuka Witaj zcela skončila, na zbylých by byla výrazně oslabena a nejspíš by ztratila smysl. Pokud výuka Witaj, která začíná ve školkách, nebude mít dostatečné pokračování v základních školách, hrozí, že se celý projekt Witaj zhroutí.
Vážená paní ministryně, podporujeme rozvoj projektu Witaj na všech úrovních. Jde v tomto případě o hodně: o zachování dolní lužické srbštiny jako živého jazyka, mateřštiny Lužických Srbů, původních obyvatel Lužice. Jde o záchranu nenahraditelného evropského kulturního a duchovního dědictví.

Za Společnost přátel Lužice
Miloš Malec
místopředseda SPL

ROZHOVOR Se Zorou Berákovou

Zora Beráková
Foto: www.divadloschod.cz

Když jsem někdy před pěti lety zahlédl v trafice sešitovou detektivku se jménem „Zora Beráková", mohl to být reprint. Když jsem po autorce dál pátral, zjistil jsem z internetového vyhledavače, že není snadné nalézt její životopis, protože na prvních, druhých a třetích místech se zobrazuje nabídka jejích knih v obchodech a knihovnách. Nemá heslo na Wikipedii, ale stále působí na české literární scéně. Řádný životopis se najde pouze na stránkách Obce překladatelů, kde se autorka dodnes chlubí svou specializací na lužickou srbštinu. Před pěti lety začal rozhovor s paní Berákovou Viktor Velek, ale v Českém rozhlase nebyl o materiál zájem. S Timem Meškankem jsme přijeli práci dokončit. Obcházíme ruzyňské sídliště Na Dědině a sledujeme vzestupnou řadu domovních čísel. Doc. Meškank se vrací s rodinou z dovolené na Slovensku, takže je zakrátko živo nejen v autě, ale také ve spisovatelčině bytě. Paní Beráková se netváří překvapeně, čerstvá devadesátnice působí velmi čile, připraví pohoštění, postaví na čaj. Přečtu jí článek, který jsem o ní napsal do prázdninového Věstníku, a ona se hned ptá, který že z Nawků má báseň na titulní straně. Často se také ptá, co který z jejích tehdejších známých dělal nebo dělá.

Radek Čermák

To je jeden z vnuků starého pana Nawky? Některé z jeho synů jsem znala. Dřív jsem bydlela ve Střešovicích a Błažij, který studoval v Praze medicínu, bydlel několik metrů ode mne na koleji Komenského, takže jsme se často navštěvovali. Chodila jsem i do Lužického semináře. Tam jich bylo hodně, bydlela tam i Mina Witkojc. Byly jsme přítelkyně a tykaly jsme si. Seznámila jsem se tam se všemi, kteří v Praze studovali. Často vzpomínám na jednoho – jmenoval se Feliks Mróz, byl vysoký a studoval medicínu. Další studentkou medicíny byla Marta Křižanec. Znala jsem i Jurije Wićaze. Filozofická fakulta, na níž jsem tehdy studovala, byla na druhé straně mostu, když jsem měla volno, zašla jsem do Lužického semináře. Chodila jsem tam hlavně kvůli Mině, zrovna v té době jsem překládala její „Erfurtské vzpomínky". Byla zde jako host a moc se jí tu líbilo. Jen s Jiřím Kapitánem byli jako oheň a voda. Snažil se ji dostat zpátky na Lužici. Já jsem se s ním kvůli tomu několikrát pohádala. Pak se Mina vrátila domů, ještě nějaký čas jsme si dopisovaly, a potom jsem dostala zprávu, že zemřela.

Jiří Kapitán byl rozený Pražák, z Malé Strany. Byl asistentem na technice. Zastával funkci i ve Společnosti přátel Lužice. Byl rozený funkcionář, vyžíval se v tom, mám dojem, že kvůli těm funkcím, které všude měl, dokonce odešel z techniky. Bylo to vlastně jeho zaměstnání, dělal to rád.

Potom, když byla Mina pryč, chodila jsem už do Semináře méně. Tehdejší Společnost přátel Lužice a Lužickosrbský národní výbor, který byl na Malé Straně, stály tenkrát proti sobě. Ve Společnosti přátel Lužice byl předsedou Vladimír Zmeškal a ten – nevím proč – žárlil na Lužickosrbský národní výbor a pořád se spolu nemohli pohodnout. Lužickosrbský národní výbor tehdy u nás neměl podporu až na jednu malou skupinu, někteří namítali, že jsme Němce vysídlili, a teď bychom dostali další. Manželka Dr. Jurije Cyže, rozená Češka, Marka Cyžová, jezdila po světě a interpelovala za připojení Lužice k tehdejšímu Československu. Ale nemělo to žádný ohlas.

Přenesme se ale nejdříve do Vsetína roku 1921, kde jste se 27. července narodila. Váš otec Dr. Václav Berák tam byl okresním hejtmanem. Je s vaším rodištěm spjato i prvotní povědomí o lužické otázce? Bylo to povědomí ve vaší rodině nějak zakořeněno?

U nás v rodině se o Lužici nemluvilo. Můj otec byl sice velice vzdělaný člověk a tak jistě o této otázce věděl, ale na přetřes přišla teprve v době, když jsem do Lužice byla od zahraničního ústavu poslána.

V roce 1926 se Vaše rodina odstěhovala do Prahy. Tam jste také začala chodit do školy a na gymnázium.

Od primy až do oktávy jsem studovala na dívčím reálném gymnáziu Charlotty Garrigue Masarykové v Dušní ulici a tam jsem také složila v roce 1940 maturitu. Pak jsem studovala na Škole užitých umění a na Ukrajinské akademii výtvarných umění v Konviktské ulici. V roce, kdy jsem maturovala, byly zavřeny české vysoké školy a já jsem měla tehdy velký zájem o výtvarné umění, tak jsem toho využila k tomu, abych studovala právě ten obor, o který jsem měla zájem. Složila jsem také státní zkoušku z francouzštiny a z latiny. Milovala jsem latinu.

Dočetl jsem se, že jste krátce studovala i na lyceu ve Francii, dokonce s dcerou Marlène Dietrichové.

Studovala jsem na dívčím gymnáziu v Besançonu ve východní Francii. Poznala jsem tam dceru Marlène Dietrichové

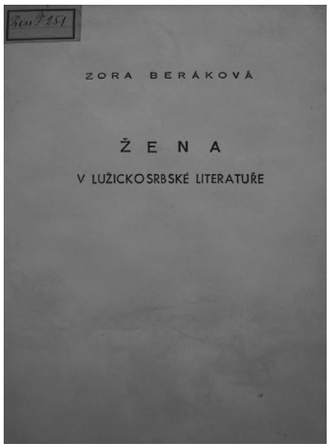

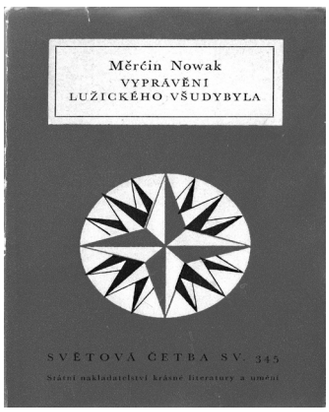

Lužickosrbské knižní publikace Zory Berákové

Marii Madelaine, byla však v nižší třídě. Občas jsem jí pomáhala s učením, hlavně s francouzštinou. Její matka byla neobyčejně krásná žena, v paměti mi utkvěly její zvláštní fialkové oči, které bohužel v černobílých filmech nejsou vidět. Setkala jsem se s ní pokaždé, když přijela za Marií Madelaine – děkovala mi, že její dceři pomáhám.

Vzpomínám si i na jednu zábavnou epizodu. Měly jsme vynikajícího profesora literatury, který byl navíc velmi šarmantní. Marie Madelaine se do něj zamilovala a požádala mě, abych jí složila milostné psaníčko. Já už jsem tehdy psala, pro mne to byla hračka. Jenže pan profesor si mne zavolal a řekl mi, abych to víckrát nedělala, že dobře ví, kdo je skutečná autorka toho dopisu. A dodal: Znám přece váš styl. Bylo to moje první a nezapomenutelné literární ocenění, i když mi tehdy do smíchu moc nebylo…

Kdy nastal ten okamžik, že jste se rozhodla pro literaturu a ne pro výtvarné umění?

To bylo za okupace. Byla jsem totiž v několika ohních, takříkajíc. Horovala jsem pro umění, takže jsem nejenom malovala, nejenom že jsem sochařila na Ukrajinské akademii výtvarných umění, ale studovala jsem také balet u Jelizavety Nikolské.

A kromě toho jsem psala. To mně nedalo, už od dětských let jsem dělala různé pokusy básnické. Za německé okupace jsem napsala veršované drama. V rozhlase byl tehdy dramaturgem František Kožík. Já jsem s tím svým dílem za ním šla, on byl vstřícný a k mladým lidem velice laskavý. Neodmítl mě, ale nechal si mé veršované drama, že si ho přečte a potom mně pošle zprávu. Zprávu mně poslal v tom smyslu, že lyrika potřebuje sílu slov, nechtěl mně říct slečno, jste moc ukecaná, tak mně to napsal takovým zaobaleným způsobem. Když jsem za ním potom jela do rozhlasu, vzpomínám si, že se tehdy nosily krátké sukně, protože byla válka, byl nedostatek textilu, tak jsem si půjčila babiččin slaměný klobouk se širokou stuhou, abych vypadala starší. Tam jsem se musela samozřejmě ve vrátnici hlásit. Když jsem šla k výtahu, uklízečka v hale vytírala podlahu a vrátný na ni zavolal: „Paní Špaténková, to je autorka." A uklízečka mu na to povídá: „No jo, voni ty děti dneska začínají kór moc brzy."

Doktoru Františku Kožíkovi mám také co děkovat, že jsem se nakonec rozhodla pro literaturu. Svěřila jsem se mu, že mě v umění láká více oborů, že jsem přímo zavalena a nevím, jakou cestou se mám dát, která je pro mne ta nejsprávnější. Řekl mi tehdy: „Spisovateli se pro jeho práci hodí mnohé. Ani vaše zkušenosti z výtvarného umění a baletu při spisovatelské práci nepřijdou nazmar." Stejně tak mě povzbudil, když jsem si mu, už jako členka Obce spisovatelů, stěžovala, že nakladatelství nestojí o psychologické romány, ale žádá detektivky. A já jsem detektivky nikdy nepsala, ani nevím, jestli bych to vůbec dokázala, spíše o tom pochybuji. Tehdy mi řekl: „Dobrý spisovatel musí umět napsat všechno." Jeho charisma na mě natolik zapůsobilo, že jsem se do psaní detektivek pustila. A dnes jsem vyhledávanou autorkou detektivního žánru. Však mě také František Kožík do konce svého života nazýval „moje autorka".

Kdy jste se poprvé setkala s tématem Lužice? Vybaví se vám ten okamžik ještě dnes?

S lužickou otázkou jsem se setkala až po druhé světové válce, kdy se o Lužici začalo hodně psát. Tehdy jsem se o ní dočetla, nevím už, v kterých novinách, ale bylo to takové první poznání Lužice.

Jak se stalo, že jste odjela do Budyšína?

Byla to víceméně náhoda. Znala jsem se s profesorem Lakomým, který byl zaměstnán u Lužickosrbského národního výboru. Říkal, že by potřebovali pro Lužici někoho, kdo dovede rusky, francouzsky, anglicky, německy. Tak jsme se domluvili s Československým ústavem zahraničním a ten mě tam poslal. Ale vyplácena jsem byla Lužickosrbským národním výborem. Do Lužice jsem přišla v roce 1946 a byla jsem tam téměř dva roky. Po příjezdu jsem čekala v Budyšíně v jedné hospodě, až tam přijde někdo z Domowiny. První, kdo tam pro mě přišel, byl Jurij Rjenč, asesor, se kterým jsem potom spolupracovala, a ještě jedna sekretářka, zaměstnankyně Domowiny.

Co obnášela Vaše práce?

Naučila jsem se psát na ruském stroji, takže jsem hlavně překládala agendu Domowiny do ruštiny. Horní i Dolní Lužice

totiž spadala po válce do sovětské okupační zóny. Předsedou Domowiny byl Pawoł Nedo. Naučila jsem se lužickosrbsky, takže jsem nakonec mluvila a psala líp nežli rodilí Lužičané, protože už jich bylo hodně zgermanizovaných. Tehdy jsem na filozofické fakultě studovala češtinu a ruštinu, takže jsem znala staroslověnštinu. Zjistila jsem, že hornolužická srbština je v podstatě staročeština, která se pak vyvíjela jiným směrem. Jsou tam i zachovány tvary jako je duál, aorist a tak podobně.

V Budyšíně jsem pomáhala i soukromníkům. Dělala jsem tlumočnici Dr. Janu Cyžovi, který byl budyšínským hejtmanem. K němu jsem chodila na návštěvu. Jednou mě také poslali jako tlumočnici, když manželka jednoho z ruských důstojníků musela k německému gynekologovi na vyšetření.

Účastnila jste se také veřejného života?

V Budyšíně tehdy veřejný život téměř žádný nebyl. Některé ženy přišly ve válce o muže, někteří muži byli zmrzačeni. Na společenský život asi nebyla nálada. Vozili mě i na vesnici, když tam byla nějaká zábava. Na to mám hezké vzpomínky.

Na koho z Lužických Srbů dodnes vzpomínáte?

Vzpomínám na spisovatele Jurije Brězana, který tehdy teprve začínal. Oženil se s jednou z dcer z rodiny Hajnec. S nejstarší ze sester jsem pracovala v úřadě. Vzpomínám si ještě na Lucii, ta studovala národopis na Filozofické fakultě UK.

Dále si vzpomínám na doktora Rjenče, který byl se mnou zaměstnaný v Domowině. S Janem Meškankem jsme mluvívali o literatuře. V kanceláři mě často navštěvovala malířka Hanka Krawcec, dcera skladatele Bjarnata Krawce. Bydlela v domě, kde sídlila Domowina. Byla velmi milá, přátelská. Měly jsme společný zájem. Byla ráda, že mně může předvádět svoje kresby, protože já jsem malířství také studovala, tak jsme si měly stále o čem vyprávět. S druhou dcerou Rut jsem se seznámila až později, byla operní pěvkyně, účinkovala v Plzni. Její syn Jan Rawp studoval v Praze na konzervatoři.

Hanka Krawcec mě seznámila se svým otcem, který žil ve Varnsdorfu, tomu se lužickosrbsky říkalo Warnoćicy. Bjarnat Krawc mně byl velmi sympatický, hrál mně na harmonium, přehrával některé své skladby, dokonce se chlubil nějakou novou skladbou, kterou zrovna komponuje. Sama jsem hudbu aktivně neprovozovala, ale měla jsem ji ráda a určité hudební vzdělání jsem měla ještě z dětství.

Po smrti Bjarnata Krawce jsme s Hankou v pražské Městské knihovně uspořádaly vzpomínkový večer na mistra Bjarnata Krawce, kde byla také recitována moje báseň o něm. Hanka přijela do Prahy a byla tam také pozdravena.

Jaká byla tehdy atmosféra mezi Lužickými Srby?

Většina jich chtěla připojení k Československu, aspoň tak přede mnou mluvili. Přála jsem jim to. Taky jsem jim s tím pomáhala. Spolupracovala jsem s Markou Cyžovou, která se o připojení zasazovala za hranicemi. Rusové to neradi viděli. Pomáhala jsem i při styku s Československem. Měla jsem hodně práce. Nosila jsem si ji i domů a „knjeni Šołćina“, moje bytná, mě až hubovala, abych nepřekládala dopisy každému, že mě využívají. Byla ke mně taková mateřská.

Jsem hodně přizpůsobivá, zvyklá pohybovat se v různých prostředích, tak jsem v Lužici brzy zdomácněla. Bydlela jsem v rodině učitele Šołty. Neměli děti, ale chodil za nimi synovec Měrćin. Líbilo se mi tam, dobře jsme si rozuměli a s nikým jsem neměla žádné konflikty.

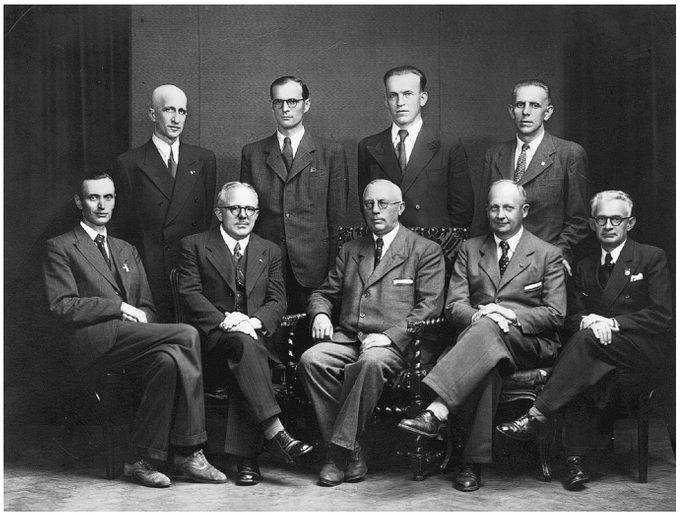

Lužickosrbský zemský národní výbor v Praze ve svém složení z května 1945. Zleva: Dr. Ivan Smoler, Korla Kučka, Jan Meškank, Jan Grofa. Sedící: Dr. Jurij Cyž, Dr. Mikławš Krječmar, Jan Cyž-Hajničanski, Dr. Beno Šołta, Pawoł Krječmar.
Foto: Serbski kulturny archiv

Jezdila jsem do rodiny sedláků – už jsem zapomněla jméno vesnice i těch lidí – tomu sedlákovi říkali „Houska“. Jeho žena studovala v Polsku, byla učitelka a uměla docela dobře česky. Často jsem k nim jezdila a jednou mě zase oni navštívili v Praze.

V Lužici byl tehdy pořádek, spousta Rusů. Ale ti se chovali docela slušně. Nevím o tom, že by tam byly nějaké střety. O vnitřních politických věcech jsem ani nevěděla, měla jsem tolik práce, že jsem neměla čas starat se o poměry mezi lidmi.

Občas se uvádí, že dost negativní vztah k Lužickým Srbům měli odsunutí Sudetští Němci. Setkala jste se s něčím takovým?

Nesetkala, ale slyšela jsem o tom v té souvislosti, že si někteří Lužičtí Srbové přáli buď připojit Lužici k Československu nebo, pokud by to nevyšlo, že by se Lužičtí Srbové přestěhovali do pohraničí a obsadili by usedlosti opuštěné Sudetskými Němci.

S Vaším návratem tato práce pro Lužici skončila?

Ještě za mého působení tam přechodně přijela jedna dívka, ale v Domowině s ní nebyli spokojeni. Chtěli, abych přeložené texty po ní opravovala. Byl tam například text v lužické srbštině „Sovětské pásmo“ a ona přeložila „sovětský pasport“. Říkala, že umí rusky, měla maminku Rusku, ale spíš navazovala osobní kontakty s ruskými důstojníky. Pawoł Nedo se bál, aby něco nevynášela, tak se jí radši zbavili.

A co Váš zájem o Lužici po návratu do Prahy?

V Budyšíně jsem se seznámila i s Minou Witkojc, ta také bydlela v budově Domowiny. Hned mi samozřejmě řekli, že je to slavná básnířka, reprezentantka dolnolužické poezie, ukázali mi sborník Slovanstva k míru, kde je na titulní straně její fotografie. Poznala jsem ji v době, kdy jí bylo už přes padesát roků. Byla to velice krásná žena. Měla ke mně, řekla bych, takový mateřský vztah. Přečetla mi své „Erfurtské vzpomínky“, a když

mi pak, to jsem dolnolužicky ještě tak dobře neuměla, hornolužicky vysvětlila, o čem to je, proč to napsala, jaké to jsou zážitky, tak jsem o to získala zájem. Když jsem se pak vrátila do Prahy, bratři Stejskalové právě založili Slovanský literární klub, kde vydávali slovanské literatury. Byla to velmi záslužná činnost. Vydali i můj překlad poemy „Erfurtské vzpomínky". Mina Witkojc na základě toho přijela do Prahy, ubytovala se v Lužickém semináři. Profesor Antonín Frinta, jehož přednášky jsem na fakultě navštěvovala, o nás psal jako o přítelkyních. Mina Witkojc byla i na mé promoci, přinesla mi darem truhlík s kvetoucími fuchsiemi.

„Erfurtské vzpomínky" v mém překladu vyšly v neobyčejně vysokém nákladu, pětadvacet tisíc. O tom se nám dneska jenom sní. A to je poezie. Teď píšu původní prózu, vydávají mě v nákladu tři tisíce a kolegové mi závidí, že to je dneska obrovský náklad.

Mina Witkojc si skládala vlastní písňové texty a k nim komponovala i vlastní melodie. Slyšela jste od ní někdy nějakou její vlastní písničku?

Když bydlela v semináři, Jiří Kapitán s ní nebyl v dobrém vztahu. Měl v Lužickém semináři vliv a zasadil se o to, aby se musela přestěhovat z hezkého pokoje do pokoje, přes který procházeli studenti. Ti nebyli dost ohleduplní a tak Mina křídou obkreslila cestičku, kterou jí tam dělají svými špinavými botami, a k tomu složila i písničku. A nejen písničku, dokonce i tanec, taneční pohyby. Dneska už si nepamatuji na ta slova, ale na melodii si ještě matně vzpomínám, ovšem netroufla bych si ji reprodukovat.

V době pobytu v Budyšíně jste současně studovala na univerzitě.

Začala jsem studovat hned po válce a v čtyřicátém devátém jsem promovala. Sorabistiku jsem studovala u profesora Antonína Frinty. On byl takový činorodý a byl také dobrý profesor, dokázal mně poradit i usměrnit mě. Byla jsem původně dost rozběhnutá, chtěla jsem psát disertační práci třídílnou, základem byla „žena v lužickosrbské literatuře". Profesor Frinta mně poradil, abych práci zúžila na tohle téma. Měla jsem v úmyslu napsat ještě studii „žena jako inspirace", to by se týkalo hlavně básníka Jakuba Barta-Ćišinského, a potom další díl „postava ženy v díle lužickosrbských autorů". Profesor Frinta mně to rozmluvil. Moje disertační práce, přestože byla stručnější, měla 250 stran.

Nás studentů lužické srbštiny tehdy nebylo moc. Kolikrát jsme se sešli jenom tři a profesor Frinta řekl: „Tres faciunt collegium, přednáším." Já jsem u toho vydržela ze všech nejdéle a nejvíc jsem se tomu věnovala, protože jsem byla v Lužici. To bylo za doby studií. Vždycky jsem jezdila skládat zkoušky do Prahy. Následkem svého pobytu v Lužici jsem změnila studijní obor: původně jsem se přihlásila na obor čeština – ruština, když jsem se vrátila z Lužice, změnila jsem obor na slovanskou filologii a srovnávací literatury.

Literaturu jsem studovala u profesora Václava Černého a filozofii u Jana Patočky, všechny tyto profesory, kteří byli později z fakulty vypuzeni, jsem ještě zažila a jsem na to hodně pyšná. Moje spolužačka byla Miloslava Lorencová a ještě s námi studoval Manžel, ne můj manžel, tak se kolega jmenoval. Na fakultě mysleli, že je to můj manžel, protože profesor Frinta se vždycky ptal: „Pan Manžel nepřišel?" Dlouho jsem se s ním nesetkala, ale slyšela jsem, že v Praze má knihkupectví. (V devadesátých letech měl Dr. Manžel v Dittrichově ulici na Novém Městě knihkupectví a antikvariát s lužickosrbskými knihami. – pozn. rč)

Stejnou studijní kombinaci jako zpočátku Vy měl pozdější sorabista Jiří Mudra, a bydlel blízko Vás v Břevnově.

Nás starších ročníků, kteří jsme tam přišli tehdy po druhé světové válce, bylo tolik, že jsme se ani nemohli všichni znát. Vysoké školy nám zavřeli zrovna, když jsem byla v maturitním ročníku. Všechny tyhle ročníky potom byly společně na fakultě.

Jaké jste našla uplatnění po dokončení studia?

Po promoci jsem nastoupila do rozhlasu, kde jsem už za studií pracovala pro lužickosrbské půlhodinky. Pomalu jsem se v rozhlase začala věnovat i ostatním oborům. Začala jsem překládat z ruštiny, francouzštiny a němčiny. Hlavně z ruštiny, protože toho bylo hodně a já jsem rusky už tehdy dovedla. Narodily se mi tři děti, záhy jsem ovdověla a nemohla jsem se věnovat všemu, čemu jsem se věnovat chtěla, hlavně jsem musela vydělávat, protože manžel byl sice odborný lékař, ale důchody byly velice nízké. Jako vdova po odborném lékaři jsem na vdovské a sirotčí penzi dostala jenom 950 korun měsíčně, to bylo tak na činži.

Jan Cyž-Žurčanski s nadporučíkem Kirilenkem, kulturním referentem, sovětské komandatury v Budyšíně
Foto: Lužickosrbský věstník

Když profesor Frinta odcházel do důchodu, chtěli mě obsadit na stolici lužické srbštiny. Ale já jsem nebyla ve straně, zkrátka, nebyla jsem jim po chuti. Dokonce moji synové měli zakázáno studovat. To už jsem byla vdova. Napřed chtěli na fakultě moji disertaci přijmout jako habilitační práci, protože byla rozsáhlá a zamlouvala se jim. Pak mně ale oznámili, že z politických důvodů mě tam nemohou nechat působit. Přednášel tam ještě docent Mikławš Krječmar, ten mě navrhoval. Okrajově se do sorabistiky „pletl" ještě profesor Julius Dolanský. Ten mi při rigorozech řekl: „Nic si z toho nedělejte, že vás vyšoupli z vědecké práce, věnujte se literatuře. Pro to máte předpoklady. Vaše disertace, to byl román."

Už tenkrát jsem psala básně, hodně jich bylo uveřejněných časopisecky, převážně o Lužici.

V roce 1950 jste začala pracovat jako referentka na ministerstvu informací a osvěty. Měla jste ještě čas se Lužici věnovat, nebo práce na ministerstvu odsunula Lužici na druhou kolej?

Na ministerstvu jsem pracovala v německém oddělení, takže jsem doufala, že pro Lužici budu moci něco udělat. Nicméně s žádným zájmem jsem se nesetkala a nikdo pro to neměl ani pochopení. Pak mi vysvětlili, že naše oddělení je čistě pro Ně-

mecko, hlavně pro Německou demokratickou republiku a že se to Lužických Srbů netýká, i když já jsem tvrdila, že Lužičtí Srbové žijí právě v NDR a jsou němečtí občané. Neměli o to prostě zájem. V ministerstvu informací jsem dlouho nepobyla, necítila jsem se být úřednicí. Dokud jsem provázela německé umělce, jako například spisovatelku Annu Seghersovou nebo vdovu po Bertoldu Brechtovi, a jezdila s nimi po Čechách, Moravě a Slovensku, bylo to velice zajímavé. Ale když jsem pak musela psát „modráky", spisy, které jsme museli po každé takové akci vyhotovit, bylo to pro mě už méně zajímavé. Poznala jsem, že nejsem úřednicí, ačkoliv můj otec byl státní úředník, já jsem to po něm nepodědila. Uvědomila jsem si, že moje místo je v umění a odešla jsem na volnou nohu.

Ještě se vraťme k literatuře. Jakou roli v té budoucí orientaci nebo v celkové tvorbě sehrává lužickosrbské téma? Dá se říci, že to bylo jedno z prvních témat vašich překladů, ale také vaší novinářské a rozhlasové práce?

Ano, dá se to tak říct. Ještě než jsem se obeznámila osobně s Lužicí, uveřejňovala jsem v různých časopisech básně, dokonce jsem napsala i několik povídek do Národních listů, psala jsem do Lidové demokracie povídky pro děti, které jsem sama ilustrovala, ale na širším profesionálním podkladě to začalo teprve v době, kdy jsem byla v Lužici a kdy jsem byla inspirována tamní skutečností.

V českém tisku i rozhlase byl tehdy o lužickosrbskou otázku velký zájem, byla to otázka aktuální, a tak se s ní tady posluchači a čtenáři setkávali téměř denně.

Předtím, ještě na střední škole, jsem už také překládala z němčiny a z francouzštiny, ale to bylo do šuplíku, protože to nebyly překlady profesionální a já bych se bývala ani neodvážila s nimi někam do tisku jít.

Po návratu z Lužice jste začala spolupracovat s lužickosrbským vysíláním Československého rozhlasu.

Kdy spolupráce začala, to už mi vypadlo z paměti. V Praze vysílal rozhlas lužickosrbské půlhodinky a ty vedl Jindřich Černý, to byl poštovní úředník, ale takovou duší a organizátorem byl dramaturg Dalibor Chalupa. Já sama jsem patřila k nejmladším spolupracovníkům, protože tehdy byla lužickosrbská otázka v rukou generace mých otců.

Vysílání bylo v češtině, bylo určeno pro Čechy i Lužické Srby. Lužickosrbsky vysílal Jurij Měrćink a jeho tehdejší družka.

Já jsem vysílala z Prahy a Liberce, zájem měla i Ostrava, ale tam jsem pořady posílala. Pokud jsem se setkávala s Lužickými Srby, nebo jsem s nimi byla v písemném styku, vím, že to vysílání horlivě sledovali. Byli skutečně rádi a byli vděční, že o nich šíříme vědomosti.

K prvnímu lužickosrbskému vysílání v Československém rozhlase došlo záhy po osvobození Prahy a další vysílání se konala z Plzně, potom přešla do Prahy, byly to tzv. lužickosrbské půlhodinky. Pak v roce 1948 se začaly vysílat z Liberce tzv. lužickosrbské čtvrthodinky a potom se vysílalo, jak jste řekla, i z Ostravy. Můžete porovnat pojetí nebo obsah jednotlivých vysílání stanic Praha, Liberec, případně Ostrava? Lišily se jejich pořady o Lužici?

V Ostravě nebylo vysílání pravidelné, pokud vím, bylo spíše náhodné od jednoho případu k druhému. Pravidelné vysílání bylo v Liberci, to jsem vedla já, a potom v Praze lužickosrbské půlhodinky, jak už jsme o nich mluvili. Samozřejmě do půl hodiny se vešlo víc než do čtvrt hodiny, takže to bylo dáno rozsahem vysílání a obsahem vysílaného.

V Liberci, pokud si pamatuji, bylo jen jedno studio a neměla jsem tam ani žádnou režii. Na rozdíl od Prahy to bylo studio dost rozlehlé, kdežto v Praze to byla jen kabina, v níž jsem byla odkázaná sama na sebe.

Vaše rozhlasové začátky byly spojeny nejprve s Libercem a potom teprve s Prahou. V Liberci se vysílalo od září 1948. Do kdy vysílání trvalo?

To vám dneska už neřeknu, protože si na to nevzpomínám. Před rigorozy jsem v Liberci i v Praze musela zmírnit, ale potom, když už jsem měla po zkouškách, tak jsem se k tomu zase vrátila, po promoci v roce 1949 dokonce se zvýšenou intenzitou. Takže dneska už si nevzpomínám, kdy to bylo.

Vybaví se vám nějaký vtipný zážitek, něco dobrodružného, nebo nějaký trapas, který se vám stal při vysílání? Vybaví se vám i spoluautoři jednotlivých relací? Jaká byla atmosféra, ve které vznikaly jednotlivé pořady?

Při těch pořadech jsem byla v kabině sama, nikdo tam se mnou neseděl, byla jsem spojena jen okýnkem s místností pro režii, odkud jsem dostávala pokyny. Ale jinak jsem tam nikoho neměla a musela jsem samozřejmě dodržovat kázeň, která se očekávala i od ostatních rozhlasových spolupracovníků. Jediná věc, která vybočovala z obvyklých mezí, to bylo v době, kdy zemřel Bjarnat Krawc, lužickosrbský skladatel. Dostala jsem o tom zprávu přímo od jeho dcery Hanky, a protože mělo být druhý den vysílání lužickosrbské půlhodinky, okamžitě jsem telefonovala do rozhlasu a vyjednala jsem si změnu programu. Napadlo mě, že složím báseň k příležitosti úmrtí Bjarnata Krawce. Podařilo se mi to, báseň jsem skutečně napsala a druhý den při vysílání ji odrecitoval přítomný herec pan Červinka. Tenkrát jsem dostala veliké uznání od tehdejšího šéfredaktora doktora Františka Kožíka. Báseň byla nedávno přeložena v časopise „Rozhlad" – ovšem nebyl to bohužel překlad básnický, nýbrž pouze doslovný.

Zora Beráková ve svém ruzyňském bytě
Foto: Radek Čermák

Na takový komický trapas si vzpomínám z vysílání v Liberci. Sedím v rozhlasovém studiu, nade dveřmi už svítí červené světlo – Pozor, začínáme! – a najednou vrazí do studia přítel Kapitán a hned: „Á, tady jsi! To jsem rád, že jsem tě konečně našel." Zachránil mě rozhlasový technik, který Kapitána násilím odtáhl ze studia. Na poslední okamžik, jen za nimi zapadly dveře, dostala jsem signál, že mám začít hovořit.

Ty lužickosrbské půlhodinky, čtvrthodinky – to bylo spojení mluveného slova, recitací a také hudby. Vzpomenete si na interprety, klavíristy, sborová vystoupení?

Jediný, na koho si pamatuju, byl lužickosrbský hodinář Jurij Mencl, svérázný člověk, který měl v učení jako hodinářku mladou Němku Ingu Šopic. Dozvěděl se, že dívka pochází z lužickosrbské rodiny a přeškolil ji na Lužickou Srbku. Byla dokonce tak zanícená, že chodila v lužickosrbském kroji. Mencl hrál na malé srbské housličky a Inga ho doprovázela na harmoniku. Z jejich vystoupení jsem vytvořila půlhodinové rozhlasové pásmo, takže to bylo mluvené slovo a zároveň v něm vystupoval Mencl jako hráč na housličky a jeho učednice Inga jako hráčka na akordeon. (Text pásma bude otištěn v příštím čísle. – pozn. rč)

V pozůstalosti hudebního skladatele Jaroslava Křičky, která je uložena v Českém muzeu hudby, se nachází váš text „Srbská modlitba". Zhudebnil ho v úpravě pro sbor. Věděla jste o tom, že zhudebňuje váš text? Znala jste se s Jaroslavem Křičkou?

Se skladatelem Jaroslavem Křičkou jsem se neznala, ale znala jsem se s jeho synem doktorem Křičkou. Šermovali jsme v klubu Praha. Ale o tom, že jeho otec zhudebnil můj text, o tom nic nevím, to slyším poprvé od vás.

V roce 1964 – s delší odmlkou – jste vydala ještě další knižní překlad: „Vyprávění lužického Všudybyla" od Měrćina Nowaka-Njechorńského.

Knížku jsme tehdy dali dohromady s profesorem Frintou, jak říkali v nakladatelství, byl to takový náš komplot, vybrali jsme z jeho tvorby povídky, které se nám zdály být nejpřitažlivější, a navrhli jsme nakladatelství, aby je vydalo. Nakladatelství souhlasilo a kniha potom vyšla.

S Měrćinem Nowakem jsem se několikrát setkala už dřív, ale neměla jsem dojem, že by byl družný. Jistě byl člověk zdvořilý a nadaný malíř, ale že by jevil nějaké sklony nebo touhy, aby se přátelil, to jsem nepozorovala. Připadal mi trochu podivínský. Byla jsem s ním na Lužici jen v poloúředním styku. Když přijel na Domowinu, popovídali jsme si a tím to skončilo. Pak už jsem se s ním nesetkala. Ani prezentace knih se tehdy nekonaly, aspoň mých překladů ne. Vycházelo toho hodně ve velkých nákladech.

Věnovala jste také vlastní tvorbu Lužickým Srbům?

Lužickým Srbům jsem věnovala celou řadu básní. Byly zveřejněny po českých časopisech. Do Lužickosrbského věstníku jsem zpočátku nepsala. Vladimír Zmeškal mi nebyl nakloněn, protože věděl, že se stýkám s Cyžovými.

Pak už jsem napsala jen povídku „Přítel Kapitán", která vyšla v roce 2001 ve sbírce mých povídek „Marné lásky". Tam jsem charakterizovala Jiřího Kapitána, jak se vyžíval ve funkcích a kvůli nim nechal asistentury na technice. Po letech mi volali z jednoho Domova důchodců, že zemřel a bude mít ve Strašnicích kremaci. Byla jsem na ní sama. (Podle údajů v databázi Národní knihovny to bylo v roce 1980. – pozn. rč)

Mluvila jste o některých přátelích Lužických Srbů. Koho jste ještě znala?

Ze Společnosti přátel Lužice se mi vybaví vedle Vladimíra Zmeškala ještě ing. Vladimír Goll. Byl správcem lužickosrbského archivu, takže když jsem potřebovala ke svému studiu nějakou pomůcku, knížku a podobně, obrátila jsem se na něj a on mi ochotně vyhledal, co jsem potřebovala. Blíž a jinak nežli pracovně jsem se s ním nestýkala.

Znala jsem i pozdějšího předsedu generála Ladislava Rutara. Byl už tehdy v důchodu. Moc toho nenadělal, pokud si vzpomínám. Asi tam byl komandován z vládnoucí strany, protože mě přemlouval, abych vstoupila do KSČ, stejně jako Věru Stránskou, sekretářku, která pracovala v Lužickém semináři.

Znala jsem i seniora Lanštjáka, znal ho i můj nejstarší syn, protože senior Lanštják přednášel na evangelické fakultě Komenského. Půjčila jsem mu i svoji disertační práci.

A znala jste Ludvíka Kubu?

Ludvíka Kubu jsem znala velice dobře, pravidelně jsem ho navštěvovala, když jsem vysílala z Karlína. Mistr Kuba bydlel tenkrát v Karlíně, ještě předtím, než si postavili vilu ve Strašnicích. Dokonce jsem o něm napsala rozhlasovou relaci a složila jsem mu báseň k jeho asi dvaaosmdesátinám – nebo dneska už nevím ke kolikátým narozeninám. Byl to velmi zajímavý člověk, družný a kamarádský. Přesto, že jsem mohla být jeho vnučka, se mnou obšírně hovořil, měl radost, že mám zájem o Lužici. V době, kdy bydlel v Karlíně, jsme se velice často stýkali, chodila jsem k němu po každém vysílání.

A později jste se o Lužici ještě zajímala?

Jak Mina Witkojc zemřela, další styky s Lužickými Srby už jsem neměla. Měla jsem tak bohatý život, že už mi na Lužické Srby ani nezbyl čas. Zajímám se o ně dál, ale pouze okrajově.

Co jste dělala, když jste nemohla působit na fakultě?

Byla jsem na volné noze, externí redaktorka v rozhlase. Jak už jsem řekla, nějaký čas jsem pracovala na ministerstvu informací u ministra Kopeckého, ale tam se mi nelíbilo, protože tam bylo velmi „levostranné" prostředí. Už tehdy jsem vůči tomu měla výhrady, tak jsem dobrovolně odešla dříve, než by mě byli vyhodili, a protože jsem krátce nato měla děti, jedno za druhým, velice rychle, tři syny, tak jsem zůstala na volné noze a překládala jsem. Původní literaturu jsem nemohla psát, protože bych riskovala, že je neuživím. U překladů jsem dostala smlouvu a hned se smlouvou zálohu, po odevzdání rukopisu honorář. Kdežto kdybych chtěla psát původní literaturu, musela bych napřed napsat román nebo jiné dílo, potom hledat

Mina Witkojc v roce 1947 při slavnosti zasazení lužické lípy na pražském Spořilově (vlevo)
Foto: Lužickosrbský věstník

nakladatele, a kdyby mi dílo přijali, dostala bych honorář až po vydání. Překládala jsem hodně, přeložila jsem přes padesát samostatných knih a na třiceti jsem spolupracovala. Mám za sebou přes dvacet vlastních původních děl – zrovna dneska mi přijdou korektury. To je dohromady přes sto knih. Docela pěkná životní žeň, můžu být spokojená.

Pracovala jsem hlavně pro Mladou frontu, Naše vojsko, Odeon, Albatros a Československý spisovatel. Převážně jsem překládala z ruštiny, protože to se nejvíc žádalo, jinak také z francouzštiny, něco z němčiny. V šedesátých letech, když nastalo uvolnění a moje děti dospívaly, začala jsem psát původní literaturu, ale měla jsem velikou smůlu, protože jsem nepsala, jak bylo žádáno. Napsala jsem příběh pro děti, ten prošel hladce, ale pak jsem napsala životopisný román o Marušce Kudeříkové, která byla za okupace popravená. Jmenoval se „Zkouška dospělosti" a byl přijat v Mladé frontě.

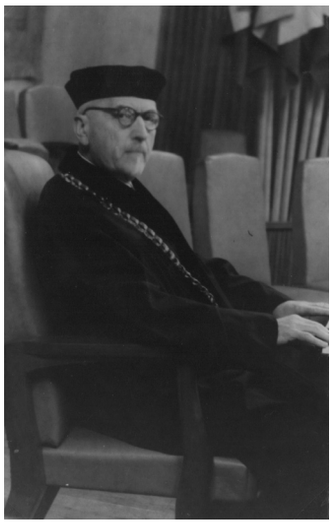

Antonín Frinta
Foto: Serbski kulturny archiv

Bylo to v roce 1969, po naší okupaci spojenými armádami. Mezitím jsem odjela do Anglie za druhou matkou, která mě vychovala a za okupace byla v Ravensbrücku v koncentračním táboře. Vzhledem k tomu, že byla v koncentračním táboře, dostala jsem vízum, abych ji mohla navštívit.

Na Lužici jsem se seznámila s JUDr. Jaschkiem, který byl za procesu s Maruškou Kudeříkovou ustanoven jejím obhájcem, a to mě inspirovalo k tomu, že jsem o ní napsala životopisný román.

V nakladatelství bez mého vědomí vyškrtali z rukopisu všechno, co se jim nelíbilo, a dosadili tam svůj text. Odmítla jsem, že takhle román nevydám a chci ho zpátky. Byl z toho úžasný malér. To by ještě pamatovala nebožka Hana Žantovská a Klára Vachulová, která tu teď nedaleko bydlí. Svolali ředitelskou schůzku, tam mně vyhrožovali, že když jim to nenechám vydat, že mi znemožní dál psát a překládat. „A jak potom budete živit svoje tři děti?" otázal se mě právník nakladatelství. Řekla jsem, že je budu žalovat. Právník v Dilii JUDr. Klouda mi sdělil: „Máte pravdu, ten spor vyhrajete, ale bude to Pyrrhovo vítězství. Potom si ani neškrtnete." V nakladatelství mezitím dostali předvolání k soudu, zalekli se a rukopis románu mi vrátili, protože jsem trvala na tom, že v té znetvořené podobě ho v žádném případě nevydám.

Měla jsem známého, kterého otec za okupace schovával, byl to Vladimír Ruml, straník, který byl tehdy ředitelem marxistického ústavu. Ale mohla jsem mu říct všechno, i můj otec, protože Ruml se mu cítil zavázán, že ho za okupace s nasazením vlastního života schovával. Když jsem mu vyprávěla, co se mi přihodilo, přečetl si můj rukopis a řekl: „Ten román je umělecké dílo, není tam jediná fráze. Jestli to někde udáš, řekni jim, že k tomu napíšu doslov, aby nikdo nemohl nic namítat." Přijali ho v Našem vojsku a Ruml splnil svůj slib, abych byla krytá. Pak jsem za knihu dostala cenu.

Režisér Jaromil Jireš můj román zfilmoval, ještě než vyšel (pod názvem „...a pozdravuji vlaštovky" – pozn. rč). Protože jsem v té době právě žalovala Mladou frontu, byla jsem zakázaná. Jireš nesměl uvést, že jeho film je podle románu Zory Berákové, mé jméno je uvedeno pouze ve „spolupráci na scénáři", jinak by mu to zakázali. Samozřejmě jsem přišla o velké peníze, protože film byl hodně promítaný, ještě dneska mi chodí tantiémy třeba z Číny nebo z Japonska… Dostala jsem vždycky jenom deset procent, místo abych dostala padesát procent. Tehdy jsme si s režisérem Jirešem řekli, že až nastane politický obrat, dáme to do pořádku, jenže naneštěstí se Jaromil Jireš zabil při autonehodě a ti, co při tehdejším natáčení jeho filmu byli, už nežijí.

I tenkrát po okupaci bratrskými armádami jsem se domnívala, že téma bude přijato bez protestů, proto jsem se rozhodla napsat o Marušce Kudeříkové pravdivě, a nedělat z ní politickou ikonu, použitelnou pro režim. Osobně jsem znala Maruščinu maminku i jejího bratra a sestru. Ti byli všichni proti komunismu. A Maruška si z neznalosti představovala komunismus jinak. Se svým milencem Julou četla Masarykovy „Ideály humanitní" a oba mysleli, že to je komunismus.

Když byla Vaše matka v Ravensbrücku, znala jste Marju Grólmusec?

To jméno znám, ale matka o ní nemluvila. Mluvila o tom, že nejstatečnější ze všech žen byly francouzské prostitutky. Ty se nenechaly k ničemu přinutit. Byly v koncentráku proto, že nakazily německé vojáky pohlavní chorobou.

Matka mluvila také o tom, že komunistky si obsadily v koncentráku všechna výhodná místa, co byla kolem ambulance a ošetřovatelství, a léky vydávaly pouze soudružkám. Když chtěla matka lék pro jednu z nemocných nesoudružek, Gusta Fučíková ji odmítla: „To máme jenom pro soudružky." Ale to byla moje druhá matka, to nebyla vlastní matka. Zavřeli ji za to, že její manžel doktor Locher utekl za hranice. Ona se pokusila taky, ale chytili ji.

Měla jste styky s disentem?

Opatrné, telefonovala jsem své anonymní příspěvky do Svobodné Evropy. Telefonovala jsem vždycky z budky, ale přesto jsem zjistila, když přišel montér, že jsem měla odposlouchávaný telefon. Oficiální styky s disentem jsem neměla, protože jsem se bála, co by bylo s dětmi, kdyby mě zavřeli. Chartu jsem nepodepsala, ale podepsal ji můj nejmladší syn Tomáš. (Později se stal součástí československého undergroundu a hrál např. se skupinou Plastic People of the Universe. – pozn. rč) Dnes pracuje v motolské nemocnici jako vedoucí radiolog. Všechny tři moje syny odmítali přijmout na vysokou školu, protože měli od našeho poslance zakázáno studovat. Nechodila jsem za totality k volbám a on se mi tak pomstil.

A Vaši další dva synové?

Prostřední Jan je houslista v newyorské filharmonii.

Nejstarší František je v diplomatické službě v Lucemburku. Dal se na gymnáziu k českobratrské evangelické církvi. Nepřijali ho na filozofickou fakultu. Doktorka Šťastná, která tam přednášela psychologii, mi řekla přímo: „Podívejte se, on má hodně bodů, ale nemůžeme ho přijmout, protože má zakázáno studovat." Vystudoval tedy evangelické bohosloví. Když mu na to soudruzi přišli, evangelíci byli tak prozíraví, že ho poslali do Štrasburku na fakultu humanitních věd Alberta Schweitzera. Nakonec se ale bohosloví nevěnoval.

Jiří Kapitán
Foto: Lužickosrbský věstník

Nejmladšího syna Tomáše nepřijali ani na gymnázium, přestože měl samé jedničky a zkoušky na gymnázium složil z obou předmětů na 1. Marně se odvolával. Osobně jsem tehdy šla za hlavním školním inspektorem, tuším, že se jmenoval Novotný a jeho úřad se nacházel na rozmezí Staroměstského a Malého náměstí. Ukázala jsem mu synovo vysvědčení a chtěla jsem vědět, proč nebyl přijat na gymnázium, přestože udělal zkoušky z obou přijímacích předmětů na jedničku, zatímco žáci s daleko horším prospěchem se na gymnázium bez obtíží dostali. Soudruh hlavní inspektor mi tehdy odpověděl: „My tyhle primadony nemáme rádi." Užasla jsem. „Při přijímání na gymnázium tedy mají přednost žáci s horším prospěchem?" „Slabším žákům je nutno pomáhat," poučil mě soudruh hlavní inspektor, „dát jim příležitost." Nakonec se syn dostal na jiné, vzdálenější gymnázium, ale vysokou školu vystudoval až po pádu totality.

Prostřední syn Jan unikl nástrahám soudruha poslance, protože byl přijat na Státní konzervatoř v Praze. Soudruh poslanec tím byl velmi rozhořčen. „Já myslel, že dělá," řekl mi, když mě potkal. Po absolvování pražské konzervatoře byl Jan po náročném výběrovém řízení poslán na konzervatoř do Moskvy, kde ho za svého žáka přijal světoznámý ruský houslista Viktor Pikajzen.

Na Wikipedii je uvedeno, že jste teta Michaela Žantovského.

Nevím, jak se to tam dostalo. Už mě na to upozorňovali. Hana Žantovská byla redaktorka v Mladé frontě, a když do nakladatelství vodila malého Michala, všechny jsme pro něj byly tety.

Nyní jste asi nejznámější jako autorka historických románů.

Stalo se mi to postupně zálibou, i když nejsem historička. Nejraději mám šestnácté a sedmnácté století, ale zabrousila jsem i do devatenáctého. Nedávno vyšel román Ozvěna o Bertě Suttnerové, rozené hraběnce Kinské, první ženě-nositelce Nobelovy ceny za mír.

Začátkem roku vyšel román Zimní královna o královně Alžbětě, manželce Fridricha Falckého, v červenci má vyjít další historický román, kde se opět objeví Jindřich Matyáš Thurn, a sice o Polyxeně z Pernštejna, poprvé provdané za Viléma z Rožmberka a podruhé za Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic. Píšu taky detektivky a psychologické romány.

Co právě připravujete?

V nejbližších měsících mi kromě zmíněného románu vyjde detektivka Vražda ve znamení kozoroha. Nyní pracuji na románě o humanistické básnířce z rudolfinské doby, známé jako Vestonia. Každý rok mi vyjde detektivka a ještě historický román.

Pozn. rč – Redakce ČLV má k dispozici 22 rozhlasových pásem, úryvků či překladů. Některé z nich budou postupně otiskovány.

V archivu Českého rozhlasu je z poválečných lužickosrbských půlhodinek k dispozici pouze scénář historické hry z velkomoravského období Ve stínu kříže od Jindřicha Černého a didaktického pásma s ukázkami poezie Krásná Lužice téhož autora.

O další doprovodné materiály jsme žádali i paní doktorku. Bohužel byla v té době zavalena prací a studiem, a proto si žádné reprezentativní fotografie nepořídila. Ostatní se ztratily při stěhování z břevnovského bytu.

Připravili Radek Čermák, Lucie Kolarovičová, Timo Meškank a Viktor Velek.
Rozhovor byl autorizován. Text v závorce byl doplněn při redakční úpravě.

ČTENÍ NA POKRAČOVÁNÍ

Bohumila Šretrová: Chci domů

Chlapec skončil a chvíli bylo ticho. Takové zvláštní ticho. Lidé pochopili, že se tady setkali dva básníci: jeden, který je oslavován a na něhož je vzpomínáno, a druhý, který svými verši oslavuje a vzpomíná…

Starému kanovníkovi Bjeńšovi se koulely slzy po tvářích, když objal Barta a zašeptal mu: „Bratříčku, udělal jste mi velikou radost, velikou radost!" I maminka se na Barta usmála. Snad po prvé měla radost z jeho básně, snad po prvé pocítila i hrdost nad synem – básníkem. I v očích svého strýce, i v očích faráře Hórnika spatřil měkký svit – ale nebyl čas, aby si to pořádně uvědomil, protože v tom okamžiku zazněla píseň, jejíž slova napsal Srbům básník, kterého skoro před třinácti léty pochovali na hřbitově v Łazu… Píseň, kterou národ přijal celým srdcem a která se stala jeho národní hymnou. Zazněla Rjana Łužica…

- - -

Ale vždyť on, Jakoubek, je teď také tak často a až k smrti unaven. A přece plíce má dobré… Ale takhle živořit, takhle se trápit, takhle se věčně bát nějaké nevolnosti, která se v klepech lidí změní v něco docela jiného, takhle skoro denně trpět prudkými bolestmi hlavy, copak tohle je nějaký život? Dnes se na pastorační návštěvě rozčílil. Pravda, přemohl se, nic tam na něm nepoznali – ale vyčerpalo to tak jeho síly, že musel domů. A v jakém stavu a jak těžko domů došel! Není tam Wjeleměrovi lépe? A proč by on, Bart, tady musel zůstat? Napsal už toho dost, už svůj život naplnil, národu dal, co mohl, a vytrpěl toho také dost. Duševně i tělesně. Tak co. A je tak slabý, tak unaven. A hlava bolí…!

„Wjeleměre, pojď mi naproti, půjdu za tebou," splyne najednou se rtů – koho? Barta? Ćišinského? – Snad spíše se rtů ma-

lého, opuštěného a nemocného Jakoubka! Ti dva velcí – i Bart, i Ćišinski – ti by tak přece volat nesměli, ti by si přece museli vědět rady! Ti by museli mít víc síly! – Ale Jakoubek? Ten snad smí… Ten určitě smí!

A najednou zase sahá Bart po láhvi vína. Nalévá si skleničku tak do tří čtvrtin. Pak vytahuje ze zásuvky stolu prášky. Silné prášky proti bolestem hlavy. Když mu je lékař dával, zvlášť jej upozorňoval, aby byl opatrný. „Nejvýš dva denně můžete sníst, velebný pane! Nejvýš dva! Pak si musíte vypomoci těmi slabšími. Nikomu bych tolik těchto prášků nedal najednou do ruky. Vám ovšem mohu!"

Jak jste se zmýlil, pane doktore!

Teď tedy sype Bart prášky z krabičky na dlaň. Kolik jich má? Deset, dvanáct, šestnáct. Šestnáct prášků. Sype je všechny do skleničky s vínem. Bere lžičku a pomalu je míchá. Rozpouštějí se jaksi dlouho a nepříjemně kalí granátovou barvu vína, kterou Ćišinski má tak rád! Vždycky se mu zdá, že v ní hoří slunce! Krásné sluneční červánky! Snad proto dával vždycky přednost červenému vínu před bílým. Teď tyto červánky zakalil. Zakalil je klíčem ke klidu a míru. Nelíbí se mu ona zakalená barva. Ale trpělivě míchá a trpělivě čeká, až se poslední prášek, poslední kousek prášku rozpustí. Už se stalo. Ćišinski se cítí osvobozen. Osvobozen od všeho! Od věčné samoty v nehostinné Kamenici, od povinnosti stát stále po boku všem, kdo nějak trpí – když jemu se zdá, že teď on z nich ze všech trpí nejvíce, od psaní básní – ne! Od psaní básní by se nepotřeboval osvobozovat! Protože on píše nesmírně rád! Ale – i toho se vzdá, protože i to jej někdy unavuje. Hlavně však, nebude už bolestí hlavy, nebude už chorobných představ, nebude nevolnosti a nebude už té hrozné únavy, kterou si nikdo, vůbec nikdo neumí představit. Prášek je rozpuštěn, je dokonale rozpuštěn! Bart se chvěje rozčilením.

Má si ještě na něco nebo na někoho vzpomenout? Ne! Nechce na nic a na nikoho vzpomínat! To by jej jen rozlítostnilo a lítost zeslabuje. Básník Ćišinski umře odhodlaně a umře silný!

Se skleničkou v ruce přistupuje ke své posteli. Sedá si na ni. Zavírá oči, zdvíhá ruku se skleničkou k ústům. Už se jí dotýká rty… A už také klesá jeho hlava na polštář a sklenička s vražedným nápojem mu padá z ruky, tříští se v střepy a víno s práškem se rychle vsává do měkkých prken podlahy. Ani jedinou kapičku nespolkl Bart! Zřejmě tu byly ještě další a další úkoly… Nebo až se Ćišinski vzpamatuje ze své mdloby, nyní skutečné mdloby – pokusí se namíchat si smrtící nápoj znova? Ještě jednou?

Nepokusil se! Zůstal ležet na posteli, hrůza sevřela jeho srdce železnou pěstí! Co kdyby se to bylo povedlo! Co kdyby mu mdloba nebyla včas vyrazila jed z ruky? A – byla to skutečně jen – mdloba?

- - -

Doslovem.

Dočetli jste vyprávění o Kubíčkovi, Jakoubkovi, Bartovi i Ćišinském. Prosím vás, nezapomínejte, že jsem nepsala vědecké dílo, ba ani ne populární příručku, že jsem napsala román! Román psaný přesně podle historických podkladů, ale román, v němž se vždycky spojuje pravda i fantazie, v němž nemohl být zachycen plně život velkého básníka ani jeho ohromná práce, píle a utrpení. To si musíte najít sami v některé z vědeckých knih. Psala jsem hlavně dějiny básníkovy duše, jeho srdce a jeho charakteru. Skvělého charakteru! Jakub Bart-Ćišinski byl nejvýš čestný, poctivý a věrný člověk. Byl to celý muž s pevnou vůlí, nikdy ne třtina větrem se klátící. Byl to člověk, který vždycky všechny své sliby plnil do posledního písmene! A to i sliby nejtěžší! Byl to básník nevídaného nadání! Byl to celý a pravý Lužický Srb, který na světě miloval nejvíce svůj vlastní národ. Uvědomte si, že jen a jen lež promlouvá ze všech těch pomluv, které nepřátelé nejen jeho, ale i nepřátelé národa – a hlavně nepřátelé národa – o něm roznášeli! Má kniha se snažila být pravdivá v každém ohledu, ale v tomto nejvíce! Jistě, Ćišinski měl také své chyby, vždyť to byl člověk, ale – kdo sám jsi bez chyby, hoď klidně a první kamenem!

Své pamětní desky se za svého života nedočkal. Až 10. srpna 1925 tu byla odhalena. A jeho pomník v Lipju byl odhalen 18. září 1949. – Ale svými básněmi sám si odhalil nejkrásnější desku a postavil největší pomník už za svého života.

Psala jsem tu knížku pro vás, milí mladí přátelé, abyste si znova uvědomili, že největší starost měl Jakub Bart-Ćišinski – právě o vás a o všechny další, kteří po vás přijdou, protože vy – právě vy – jste naděje a budoucnost národa!

A víte, po čem ještě toužil?

Přečtěte si poslední čtyři verše, kterými tuto knihu uzavírám a – jistě pochopíte…

Hdyž wutroba so dowupali,
kćěć hisće chcył a dychać dych
– hdyž row su dawno zamjetali –,
kaž róže zerjow wječornych!

[Až dohoří mé srdce v klidu
a zmizí navždy pod zemí –
plát chtěl bych ještě svému lidu
červánkovými růžemi![1]]

[1] B. Šretrová: *Básník svého lidu*, s. 320–321; *Chcu domoj*, s. 297–298; český překlad básně *Hdyž wutroba so dowupali* (Až srdce dohoří) Adolf Černý, cit. dle Jakub Ćišinski: *Výbor básní*, s. 62.

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, tel. 234 813 146, za finanční podpory Ministerstva kultury ČR ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakční rada: výkonná redaktorka Lucie Kolarovičová, Řetězová 8, 110 00 Praha 1, lucie_kolarovicova@centrum.cz; zástupce Petr Kalina, vestnik@luzice.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Josef Šaur, Jan Zdichynec.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet ČSOB (Poštovní spořitelny) 181757044/0300.

Objednávky a stížnosti na nezasílání: Klára Poláčková, Habartická 1a, 190 00 Praha 9, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor.

MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.